Největší přikázání a chudá vdova

Původ materiálu
Tomáš Trusina
Pořadí v lekci
16

Téma

Milovat celým srdcem a dát se k dispozici s celým životem

Cíl

- Děti poznají provázanost vztahu k Bohu a k bližnímu.
- Děti si vyzkouší, jak Ježíšovo slovo pomáhá v orientaci našeho života.
- Děti poznají, jak láska k Bohu souvisí s pohledem bohatých na chudé.

Pro učitele

Biblický text: Mk 12,28-34.38-44

Výkladové poznámky

Kontext: Oba oddíly patří k rozhovorům třetího dne, předznamenaným Ježíšovou výzvou učedníkům: „Mějte víru Boží!“ (Mk 11,20.22) Na chrámovém nádvoří pak, po konfliktním podobenství o vinařích, farizejském pokoušení a saducejské spekulativní léčce, přichází jiný typ tazatele: Zákoník, který uviděl, že Ježíš dobře odpověděl. Očekává tedy odpověď od Ježíše jako od Mistra, jehož vyučování představuje dobré odpovědi. Přičemž dobré v pohledu Písem a písmáka–zákoníka není to, co je dobré obecně vzato, ale co je dobré z hlediska Hospodinových slov, učení Tóry — dobré jako ukazatel víře.

Které přikázání je první? Ve smyslu Tóry jako ukazatele cesty se otázka vlastně ptá: Co je tím nejdůležitějším **směrem**? K čemu vždy, za každých okolností přihlížet, v čem nedělat kompromisy? Je to otázka po „orientaci mapy“: Kde je vždy sever, kam vždy ukazuje kompas? Když tohle vím, nemusím znát nazpaměť všechny jednotlivosti, a přece neztratím orientaci. Nenáboženský bychom mohli otázku zjednodušit: A o čem je vlastně život?

Odpověď zapadá do stylu hovorů na nádvoří (Mk 12). Ježíšova odpověď přesahuje otázku („první“ není „jedno“, ale „dvě“). Citovaná místa „Slyš Izraeli“ (Dt 6,4) a Lv 19,13 („miluj

bližního“) mj. dokládají, že Ježíš není proti tradici, jak to na něj zkoušejí navléct konzervativní saduceové i farizeové, ale respektuje Tóru a je s ní ve vykladačském rozhovoru.

Jak milovat Boha? „Slyš Izraeli“ je krédo pro život Božího lidu uprostřed tohoto světa. Láska k Bohu je tu přikázána jako odpověď na dějinný čin vysvobození uprostřed reality tohoto světa. Zároveň zní na hranicích pouště a zaslíbené země (na hranicích Tóry a Proroků). Chce udržet vyvedený lid na cestě zachráněných i za Jordánem — v budoucnosti zaslíbené země (Dt 6,1) a trvale mu připomínat východisko této záchrany (Dt 6,21).

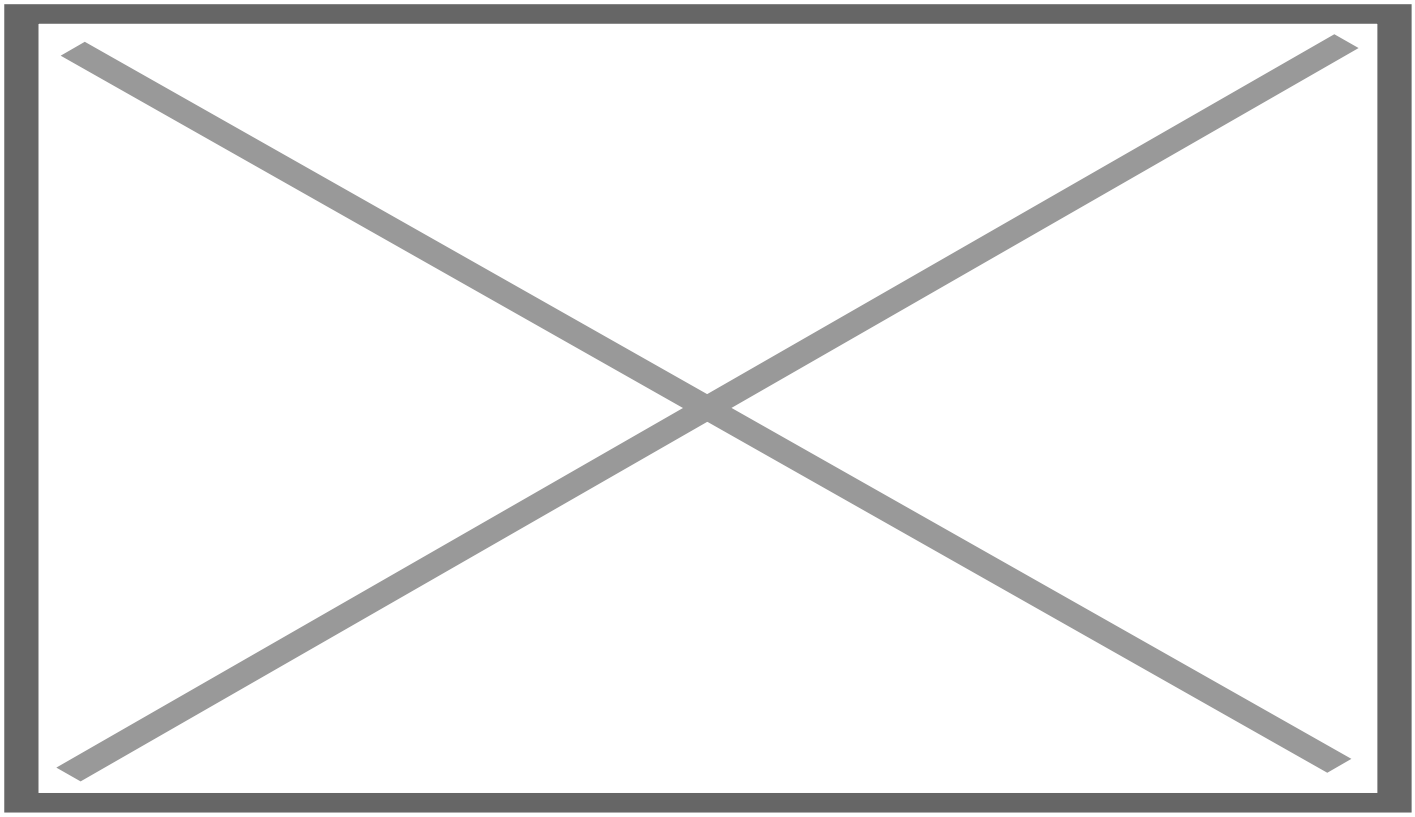
Vysvoboditele — Hospodina máme milovat jako „jedině jediného“. Nejde o dogmatické či obecně náboženské „počitadlo“ (bůh je jeden), ale o výraz protimodlářského zaměření SZ: K jedinečnosti cesty svobody a záchrany patří odmítání falešných kultů. Nic jiného nebudete zbožšťovat ani klást na stejnou úroveň. Tohoto Boha budete milovat úplně, celostně, nasazením všech rovin svého žití. Není Bohem jen pro „náboženský šuplík“ našeho života, privátní spiritualitu, příležitostné uspokojení náboženských zájmů. Má právo nárokovat si celého člověka.

Láska k bližnímu Lv 19,18 souvisí s přikázáními pro život víry uprostřed všedních dní až do té poctivosti při vážení (Lv 19,35-36), přičemž nejde o to, aby o mně mohli říkat „ten je poctivý“, ale aby bližní nebyl ošizen. Do obzoru mého „já“ vstupuje bližní: ty sám nejsi „středem vesmíru“. Je tu vedle tebe bližní, který „váží“ stejně jako ty, potřebuje svůj životní prostor stejně jako ty. Skrze něj můžeš milovat i sebe. Nejde tu sebepopření nebo nějaké sebemrskačství, ale rozvinutí lidství jakožto lidství ve vztahu.

Zákoníkova reakce (po pravděs‘ odpověděl) dává Ježíšovým slovům vysvědčení spolehlivého životního nasměrování: tahle rada nezklame. Zároveň zařazuje Ježíšovu odpověď do souvislosti s prorockým slovem Oz 6,6. Od příchodu do chrámu a vyhnání penězoměnců se do hovorů na nádvoří chrámu míchají jako rozhodující autorita Proroci s důrazy protikultickými a vůči vyvolenému lidu kritickými.

Chrám — místo a vztahy: Chrám představoval pro mnoho generací židů i pro první generace křesťanů místo zaslíbené Boží blízkosti (1Kr 6,13). Marek ovšem sepisuje své evangelium krátce po r. 70 n. l., kdy se na závěr prohraného povstání proti Římu v chrámu ukrylo 6000 židů, kteří tu v troskách chrámu při požáru založeném římskými vojáky zahynuli. Proto i v jeho vyprávění bezprostředně následuje komentář, že z chrámu nezůstane kámen na kameni (Mk 13,2). A když Marek vypráví o Ježíši v chrámu, řeší zároveň zásadní otázku: Kde je nám blízko Bůh? Podle jeho vyznání je to v odpovědích Ježíše, které zaznívají (ještě) na chrámovém nádvoří u Mk 12. On rozeznívá slova Tóry jako slova naděje a života, on evokuje Proroky a jejich důraz na spravedlivý a milosrdný vztah k bližním, on nasazuje celý svůj život ve službě Boží blízkosti a on dává životu v Boží blízkosti perspektivu. Ve světle této souvislosti smíme

vidět i zásadní spojitost rozhovoru se zákoníkem o „prvním přikázání“ a Ježíšův komentář k daru vdovy.

Pokladnice v chrámu byla kovová a měla tvar podlouhlé obrácené nálevky. Mince byly kovové — čím větší dar, tím víc to „zvonilo“.

Dary bohatých jsou dary z přebytků. Nejsou tedy výrazem vztahu k Bohu. Navíc jsou jako dary na podporu chrámu investicí do „zbořené“ budoucnosti.

Dar vdovy je jako investice do chrámu zanedbatelný. Ježíšova charakteristika „dala celé své živobytí“ ovšem její dar vykládá jednoznačně jako výraz celostné odevzdanosti. Neponechává si žádné rezervy. A takový vztah k Bohu je víc, než „oběti a dary“ (Mk 12,30.33)

Naše místo v příběhu — v tomto případě může být naše místo spolu s dětmi dvojí: buď po Ježíšově boku sledujeme, s kým se baví, jak co komentuje (viz druhý příběh) — a tím jsme vyučováni, tedy nasměrováváni. Anebo můžeme být těmi, kdo kladou otázky a hledají na ně tváří v tvář Ježíši odpověď (v tomto případě budeme rozvíjet zejména první příběh, ale zapracovat lze i druhý).

Úskalí

Zákoníkův závěr, že „milovat Boha a bližního“ je „poznání Boha“, které je víc než „rituálně“ (liturgicky) prožívané a praktikované náboženství, je zásadním korektivem náboženské teorie i praxe, která vypouští důraz na vztahy k druhým, spolulidství i pozvání k životní celistvosti.

Nelze z něj však udělat argument pro odmítání života ve společenství církve (včetně bohoslužeb).

Poznámka „veliký dav mu rád naslouchal“ nesvědčí především o všeobecně kladném ohlasu Ježíšových slov. „Rád naslouchal i Herodes Janu Křtitelovi, což mu nezabránilo, aby ho dal popravit.“ (Nico ter Linden)

Zákonictví, před nímž Ježíš varuje, je tu představeno jako postoj, který nevede k Bohu, ač je tak prezentován. Jakožto postoj je zaujímán zrovna tak křesťany, nejde o nějaké „specifikum židovství“. Charakteristika „vyjídači vdov“ dokonce sedí spíš na situaci prvotní církve. Metlou se stalo upadlé potulné kazatelství, s nímž souvisela nepatřičná úcta k těm, kdo dokážou ohromit svou hlubokou a účinnou zbožností nebo modlitebním životem (srvn. i kontext Mt 6,9). Zatímco ještě takový Pavel dokáže ve své veliké svobodě říci Fp 1,18, Markův Ježíš (o cca 20 let později) už pro zbožné mluvky nemá pochopení.

Vdovy v biblických příbězích okamžitě asociují bezbranné a chudé, lidi bez obvyklých životních prostředků a jistot. V dnešní době bychom mohli pomyslet na samoživitelky, matky s dětmi v azylových domech, žadatelky o azyl apod. Nejde jen o smutek osamělého člověka, ale především o chudobné a nejisté sociální postavení.

Odkazy

Vries, Tinie de: *Tím vše začíná.* Amsterdam: Nederlandsche Zondagsschool Vereeniging, 1989

Pokorný, Petr: *Evangelium podle Marka.* Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2016

Linden, Nico ter: *Povídá se... podle Marka a podle Matouše.* Benešov: Eman, 2009, kap. 42-43

Linden, Nico ter: *Král na oslu.* Eman: Benešov, 2011, str. 174-175.

Pro děti

Předškoláci

Osnova: nejdřív akce — pak příběh — pak „učení“. Postup se hodí i pro věkově smíšenou skupinu. V tom případě nachystejte pomůcky (obrázky) i pro vyšší věkové kategorie.

Co potřebujeme k životu na jeden den?

Nachystejte si obrázky běžně užívaných každodenních potřeb: Jídlo, pití, mobil, dopravní prostředky, střecha nad hlavou, učební pomůcky, hry… (Vzhledem k tomu, že se potkáváme v neděli po Vánocích, můžete zapojit i různé typy vánočních dárků.)

Pak nechejte děti, ať jedno po druhém odebírají věci, bez kterých se dá přežít do dalšího dne. Kolik toho zbyde? To, co zbylo, je naše každodenní živobytí.

Příběh o chudé vdově a jejím daru

(Např. podle převyprávění Nico ter Lindena v Králi na oslu, viz Odkazy.)

Druhý den po příjezdu do Jeruzaléma Ježíš opět přišel na nádvoří jeruzalémského chrámu. Přišlo k němu mnoho lidí. Někteří se chtěli jen vytahovat, jiní byli celí nedočkaví, co se od Ježíše dozví o víře a o Bohu.

„Na víru je vždycky třeba si dávat pozor," řekl lidem. „A na věřící taky. Jsou mezi nimi svatí, ale taky pokrytci. Jsou svobodní věřící a věřící, kteří se bojí. Štědří a lakomí. A zvenku není vidět, kdo je co. Jsou lidé, kteří dělají, že jsou hodně věřící. Uvnitř jsou ale pohané, protože v chrámě a synagoze vždy chtějí sedět v první řadě a dlouho se modlí, aby mohl každý vidět, jak jsou zbožní. Myslí si, že jsou ušlechtilí a že je má Bůh hodně rád. Věřte mi, že to tak není. Víte, koho má Bůh hodně rád? Vdovy. Nemají ani moc, ani peníze. Znají jenom starosti a smutek, a když mají smůlu, tak musejí prodat i svůj domek. Kdyby vysoko postavení pánové víry Bohu skutečně sloužili, zajistili by, aby ty vdovy mohly ve svých domcích žít dál. Za tu dobu, co tu sedím u chrámové pokladnice, jsem viděl, kolik tam bohatí lidé hází. Řeknu vám, nic moc. Neubude jim ani sousto chleba. A pak šla kolem chudá vdova. Vytáhla dvě měděné mince a vhodila je do pokladnice. Obětovala prakticky všechno, co na dnešní den potřebovala! Odevzdala se Bohu se vším, co měla."

Ježíš si povzdechl. „Ach," řekl, „kdyby se to tak dalo říct o všech…"

Co příběh vyučuje?

Až příběh převyprávíte, vraťte se k tomu, co vám spolu s dětmi zbylo z obrázků každodenního živobytí.

Vdova odevzdala právě přesně tohle.

Zbylo jí něco?

Nezbylo jí nic. *(Tady můžete obrázky nejnutnějšího živobytí odstranit.)*

A co nám ten Ježíšův příběh říká?

Tak velká je její láska k Bohu.

Důvěřuje — on mi dal život, on mi dal živobytí. A to všechno není moje, ale patří jemu.

Celý můj život a všechno mé „živobytí“ patří jemu.

Pomůcky: Obrázky, popř. hračky ztvárňující součásti každodenního živobytí

Mladší školní děti

Markův úvod

„Tak, Ježíš přijel na oslátku do Jeruzaléma — a já teď musím chystat pro děti velikonoční příběhy,“ povídá si Marek, když dnes čekal děti. S čímpak asi dnes přijdou?

Sotva je uslyšel, bylo jasné, že něco není v pořádku.

„S tím, co dáváte, bychom Markovi ani nekoupili papír na psaní jeho příběhu!“ křičel syn bohatého obchodníka Teodor na malou uplakanou Ráchelku.

„Vy se hádáte o peníze?“ uvítal děti překvapený Marek.

„O peníze ne,“ odpověděl nasupeně Teodor. „Chtěli jsme dohodnout, kdo dnes bude sedět nejblíž, až budeš vyprávět. A tahle malá usmrkaná holka furt tvrdila, že nejblíž mají místo nejmenší. Prý to slyšela v nějakém tvém příběhu. Ale kdo platí všechny ty drahé papíry a další věci na tvé psaní? Její máma určitě ne! Vždyť ta je ráda, že má večer co dát dětem, aby jim nekručelo v břiše!“

Marek se zamyslel. „Poslouchejte, budu vám teď povídat dva příběhy. A ty si, Teodore, klidně sedni nejblíž, ať slyšíš.“ Teodor se hrdě usadil, a Marek začal:

Milovat Boha i bližního

Po příjezdu do Jeruzaléma chodil Ježíš na nádvoří chrámu. Před Velikonocemi tam bylo plno lidí. Někteří byli zvědavi, co Ježíš řekne. Ale vůdcové farizeů i kněží chtěli Ježíše ukázat buď jako hlupáka nebo nebezpečného fanatika. Dávali mu těžké otázky, a chtěli ho tak před lidmi znemožnit. Ale Ježíš svou odpovědí všechny překvapil: zákoníky a farizeje, kněze i lidi, kteří poslouchali.

Jeho odpovědi se ale moc líbily jednomu zákoníkovi. Jak ten Ježíš dovede vybrat správný příběh z Mojžíšových vyprávění! Nestraší tím, co se nesmí, ale ukazuje cestu. A tak se ozval sám: „Mistře, u Mojžíše máme spoustu různých příkazů a pravidel, podle kterých máme jako věřící žít. Ale které přikázání je to nejdůležitější?“

Všichni napjatě ztichli. Co Ježíš z mnoha Mojžíšových slov vybere? A bude se to týkat spíš vztahu k Hospodinu nebo pravidel pro život s druhými?

Ježíš promluvil: „První je toto: Budeš milovat Hospodina, svého vysvoboditele, celým srdcem, vším, nač myslíš a vším, nač nasazuješ síly — prostě celým svým životem.“ Mnozí lidé si to s ním polohlasně přeříkávali, protože to slovo od dětství slýchali. A líbilo se jim, že to Ježíš říká vážně a přitom s láskou.

Ale Ježíš ještě neskončil: „A pak tu máme ještě jedno slovo na prvním místě: Milovat budeš svého bližního jako sám sebe!“ A dodal: „Lásku k našemu Bohu nejde oddělit od vztahu k lidem, které potkáváme.“

Zákoníkovi se Ježíšova odpověď moc líbila: „Obě začínají ‚budeš milovat‘, to je to nejdůležitější. Vždyť to tak říká Hospodin i podle Proroků — milovat Boha a nezapomínat na lásku k bližním, to je víc, než oběti a další obřady tady v chrámu.“

Celým životem?

„No dobře Marku,“ skočil mu do řeči Teodor. „Ale co to znamená milovat Boha celým životem? A jak to souvisí s těmi penězi, které dávají rodiče našemu sboru a na tvé psaní?“

„Však počkej, Ježíš se svým učením ještě neskončil,“ klidně mu odpovídal Marek.

Pak se Ježíš posadil naproti chrámovým pokladnám, kam se dávaly dary na chrám. Vypadaly jako podlouhlý zvon obrácený vzhůru nohama. Byly kovové — a když do nich někdo hodil peníze, krásně to zvonilo. Čím víc peněz, tím bylo zvonění delší.

Přicházeli tam bohatí lidé, a jeden po druhém házeli svoje dary. Jejich mince dlouze zvonily. Pak přišla jedna vdova. Víte, že vdovy mívají peněz sotva na jeden den. A ona tam ty dva čtyráky, co měla na den, hodila oba. Sotva to cinklo. Ale Ježíš se právě v té chvíli obrátil na učedníky:

„Slyšeli jste to malé cinknutí, viděli jste dar té vdovy? Ta vdova dala nejvíc ze všech!

Ptáte se, jak to? Všichni ti bohatí dávali z toho, co jim zbylo, když si nakoupili pro sebe, nač si vzpomněli. Kdežto tahle chudá vdova, na kterou bohatí nepamatovali, dala jako dar celé své živobytí, všechno, zač si mohla ten den koupit něco k jídlu. Kdo tedy ukázal, že je Bohu oddaný celým svým životem?“

Když Marek zvedl hlavu a rozhlédl se po dětech, kouká, že Teodor se vypařil jak myška. Stál vzadu, a ještě předtím stihl posadit na své místo malou Ráchelku.

Pomůcky: Postavička píšícího Marka (kopie flanelografu aj., kterou si děti mohou samy vybarvit), obrázky chudých a bohatých.

Starší školní děti

Čím nejdůležitějším se v životě řídit

Vytiskněte a rozstříhejte následující citáty. Požádejte děti, ať vyberou ten nejdůležitější. Dejte prostor, ať každé ten svůj krátce zdůvodní (je-li dětí hodně, můžete je rozdělit do skupin po 3–4, mluví pak spolu buď ve skupinkách nebo zástupci jednotlivých skupin). Zkuste tak rozvinout rozhovor na téma: Čím je nejdůležitější řídit se v životě? (Pokud vám citáty připadají málo použitelné, najděte si jiné např. na webu citaty.net). Pozor, všechny citáty nejsou vyloženě „špatně“, záleží na tom, v jaké souvislosti jsou řečeny, popř. použity. Na to byste měli s dětmi přijít.

Není-li zdraví, potemní a vyprchají i rozkoš, moudrost, učenost a ctnost.

Mám opravdu ráda jen málo lidí, a ještě méně je těch, o nichž smýšlím s úctou.

Bůh je ten první a nejlepší, a proto musí mít to první a nejlepší

Prachy světem vládnou a každého jde koupit, jen je potřeba znát cenu.

Člověk prostě není Bůh a hra na něj se mu krutě mstí.

Miluj, jako by Tě nikdo nikdy nezranil! Pracuj, jako bys nepotřeboval peníze! Tancuj, jako by se nikdo nedíval! Zpívej, jako by Tě nikdo neposlouchal! Žij, jako bys žil v ráji!

Jestliže se dokážete osvobodit od usilování o vztahy, budou všichni toužit být vám po boku.

Řiďte se třemi Ú: 1. Úcta k sobě 2. Úcta ke druhým 3. Úplná odpovědnost za všechny vaše činy.

Ježíšovy odpovědi

Potom přidejte dvě Ježíšovy odpovědi podle Mk 12, 29-30 a 12,31.

Pokud skupina ukázala, že je schopná samostatné práce, požádejte ji, ať posoudí, jsou-li Ježíšovy odpovědi stejně důležité nebo důležitější než nabízené možnosti. Bude užitečné upozornit, že citát vztahující se k Bohu myslí na Hospodina jako vysvoboditele z Egypta.

Odpovědi můžete rovnou představit v rámci krátkého uvedení: Na nádvoří jeruzalémského chrámu vede Ježíš rozhovory o různých důležitých otázkách. Někteří odpůrci se ho snaží

znemožnit, ale on vždycky svou odpovědí překvapí a ukáže něco důležitého o víře, politice, životě a smrti. Tu přišel znalec bible — Mojžíše a Proroků — a s upřímným zájmem se Ježíše zeptal: Které z mnoha přikázání a rad je první a nejdůležitější? Podle kterého se vždy řídit, protože ukazuje správný směr?

Ježíš odpovídá tak, že připomene tato dvě (Mk 12, 29-30 a 12,31). První nám říká, že Bohu, kterému jde z lásky k nám o naše vysvobození, záchranu, naději a obnovu (jak to známe z nejdůležitějšího SZ vyprávění a jak to celým příběhem ukázal i Ježíš) můžeme otevřít a svěřit celý svůj život. To druhé, že tuto Boží lásku můžeme předávat lidem, mezi kterými se ocitneme. Sami nejsme ti nejdůležitější, kolem kterých se všechno točí.

Pomůcky: citaty.net.

Přesah

Dnes je poslední neděle v roce, zítra bude Nový rok. Jaká předsevzetí si lidé dávají na Nový rok? Myslíte, že by se Ježíšovo dvojpřikázání lásky hodilo jako novoroční předsevzetí?

Kdo se dnes stará o vdovy? Jsou jiní lidé, kteří takové zajištění nemají?

Kde je ve vašem okolí azylový dům pro matky s dětmi? Byli jste se tam podívat, znáte někoho z dětí?

Víte, co to je „diakonie“ (služba potřebným)? Víte, že církev takovou službu potřebným organizuje už dlouho? Myslíte, že k tomu přispěl i dnešní příběh?

Viděli jste jeruzalémskou Zeď nářků? Víte, že je to jediný pozůstatek ze zbořeného chrámu? Marek a bratři a sestry z jeho sboru žili právě v té době, kdy Římané chrám zbořili. Která postava z vyprávění nám něco říká o chrámu, obětech? (Můžete s dětmi probírat z tohoto pohledu postupně jednotlivé postavy a zkuste, ať si děti vzpomenou aspoň na zákoníkovu odpověď. Popř. je můžete upozornit, že dary bohatých na chrám jsou z pohledu Markova vyprávění vlastně zbytečné.)

Zazpívejte s dětmi píseň *Srdce čisté*. Co všechno podle ní brání milovat Boha „celým srdcem“? Podobně můžete pracovat s písní *Odpusť* — a ptát se, kdy jsme podle ní zapomněli milovat na své bližní…

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Milovat Boha z celého srdce a milovat bližního jako sám sebe je víc, než přinášet Bohu oběti a dary. (Mk 12,33; upr.)

Rituál

Recitace upraveného textu z 1 K 15,1 nn: „Evangelium, které jsme přijali, je základem, na němž stojíme. Skrze ně docházíme spásy — vždyť jsme přece neuvěřili nadarmo.“

Zpěv písně *Vám dávám nový příkaz svůj* (SV 364).

Vstup do Jeruzaléma (popř. i pašije) podle Ž 118

Učitel: „Kámen, jejž zavrhli stavitelé,“

Děti: „stal se kamenem úhelným.“

Učitel: „Stalo se tak skrze Hospodina,“

Děti: „tento div se udál před našimi zraky.“

Všichni: „Požehnaný, který přichází ve jménu Páně!“

Okénko do bohoslužeb

Můžete v zestručněné podobě užít motivačního vstupu pro starší školní děti:

Jsou různá slova, která se lidem líbí, zdají se jim moudrá. Jsou i „moudrosti“, rady zlé, a přesto se podle nich lidé řídí.

Marek dnes bude s dětmi řešit, co je ta nejdůležitější moudrost podle příběhů Mojžíše a Proroků.

Modlitba

Děkujeme, Hospodine, za pozvání objevovat tvou lásku a sílu tvého vysvobození. Děkujeme za Ježíše, který této lásce zasvětil a obětoval celý život. A děkujeme, že tato láska má moc proměňovat a napravovat vztahy mezi námi i vztahy k dalším lidem okolo nás. Amen.

Kam dále
citaty.net — k využití pro oddíl Pro starší školní děti
Odkaz na píseň
Hlasem veselým zvučně prozpěvujte
Pane Bože náš
Tvá, Pane, láska nám sílu dává

Přemýšlej, děkuj a služ (SV273)

Tvoje, Pane Kriste, dobrota (SV346)

Uhni se stranou, ztratíš jen chvíli

Odpusť, že dnes tak jako včera

Cílová skupina

Předškolní

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Dál přece nejdeme sami III (S Markem + S Matoušem a Lukášem)

Biblický odkaz (kat)

Marek 12,28–34

Marek 12,38–44